

Monitorul Asistenței Externe nr. 3

Cum poate fi valorificată asistența externă în contextul crizelor din 2022

Septembrie, 2022

Autori (în ordinea alfabetică):

Alexandru Fală (Expert-Grup)
Dorina Baltag (IPIS)
Ecaterina Rusu (Expert-Grup)
Marina Soloviova (Expert-Grup)
Stas Madan (Expert-Grup)
Victoria Olari (IPIS)

Cuprins

Lista de acronime	3
Evoluții - cheie privind asistența externă	4
Analiza principalelor proiecte de asistență externă din ultima perioadă	9
Sectoare economice	9
Sectoare sociale	14
Guvernanță, anticorupție și drepturile omului	16
Protecția mediului	18
Sectorul energetic	22

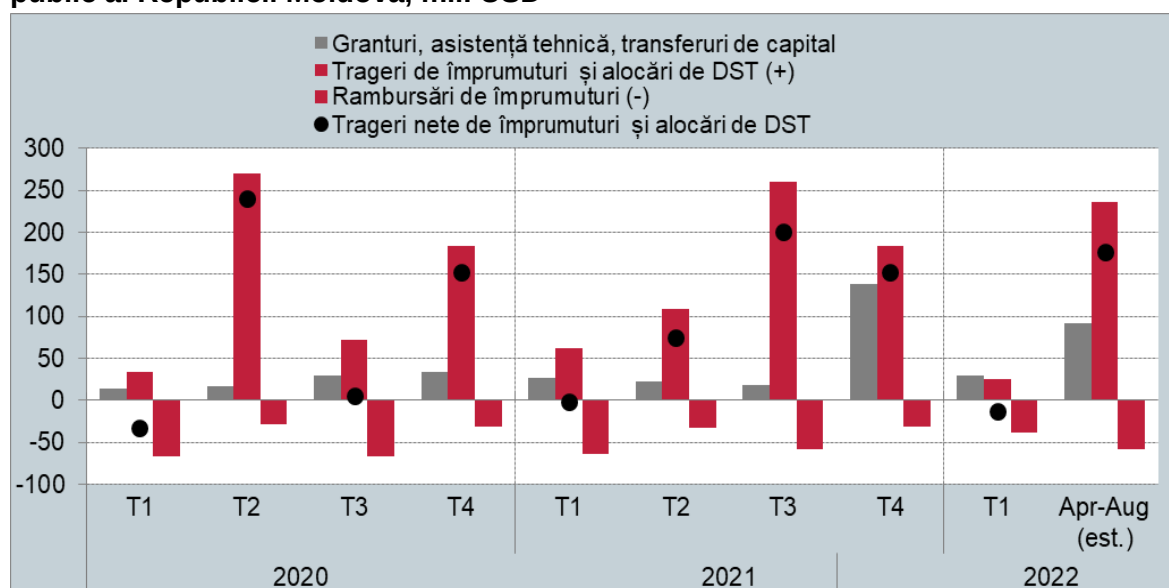
Lista de acronime

AA - Acordul de Asociere UE-Republica Moldova
ADR - Agenția de Dezvoltare Regională
AFD - Agenția Franceză pentru Dezvoltare
AID - Asociația Internațională pentru Dezvoltare
ANRE - Autoritatea Națională de Reglementare în domeniul Energiei
APL - Administrația publică locală
BM - Banca Mondială
BEI - Banca Europeană de Investiții
BERD - Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BNM - Banca Națională a Moldovei
CEE-ONU - Comisia Economică pentru Europa a Națiunilor Unite
CFM - Calea Ferată din Moldova
CUPS - Centre unificate de prestare a serviciilor
DG Clima - Direcția Generală Politici Climatice a Comisiei Europene
DG NEAR - Direcția Generală Vecinătate și Negocieri privind Extinderea a Comisiei Europene
EUR - Euro
FEN - Fondul Ecologic Național
FIDA - Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agricolă
FMI - Fondul Monetar Internațional
FNM - Fondul Național de Mediu
GIZ - Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
IEP - Instrumentul European pentru Pace
ÎMMM - Întreprinderile Micro, Mici și Mijlocii
OCDE - Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
OGP AE - Oficiul de Gestionare a Programelor de Asistență Externă
PE - Parteneriatul Estic
PIB - Produsul intern brut
UE - Uniunea Europeană
UNEP - Programul Națiunilor Unite pentru Mediu
UNIDO - Organizația de Dezvoltare Industrială a Națiunilor Unite
USAID - Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
USD - dolar SUA

Evoluții - cheie privind asistența externă

Începând cu luna mai 2022 a crescut semnificativ volumul asistenței externe primite de sectorul public al Republicii Moldova, comparativ cu primul trimestru al anului. Conform statisticii publicate de BNM, în trimestrul I 2022 sectorul public (Guvernul, BNM, administrația publică locală, corporațiile publice) a primit debursări de împrumuturi externe în valoare de 25 mil. USD, efectuând totodată rambursări (39 mil. USD) ce au depășit suma creditelor noi obținute. Statul a mai primit în trimestrul I 2022 granturi și asistență tehnică externă în valoare de 30 mil. USD. Conform estimărilor Expert-Grup efectuate în baza comunicatelor BNM, Ministerului Finanțelor și ale Delegației UE în Republica Moldova, în perioada aprilie – mijlocul lunii august 2022, sectorul public a primit debursări de împrumuturi și granturi externe în sumă totală de circa 327 mil. USD¹ (împrumuturi de la FMI – 144 mil. USD, grantul de la UE pentru suport bugetar – 76 mil. USD, împrumutul de la UE în cadrul asistenței macro-financiare – 36 mil. USD, împrumutul de la Guvernul Poloniei – 20 mil. USD, împrumuturi de la AID – 9 mil. USD, grantul în cadrul asistenței macro-financiare – 15 mil. USD, alte credite și granturi pentru proiecte investiționale – 27 mil. USD) (Figura 1). Astfel, către mijlocul lunii august 2022 datoria externă publică a ajuns estimativ la 2 855 mil. USD, situându-se aproximativ la 20-21% din PIB, departe de limita critică de 55%.

Figura 1. Asistența externă rambursabilă și nerambursabilă primită de sectorul public al Republicii Moldova, mil. USD

Sursa: calculele Expert-Grup în baza datelor BNM, Ministerului Finanțelor și Delegației UE în RM

Pe lângă împrumuturile și granturile efectiv debursate, recent a fost anunțată semnarea sau negocierea altor contracte de finanțare importante (Tabelul 1). Unele din ele vor fi destinate suportului bugetar general, altele vizează programe anumite din domeniul IMM, agriculturii, drumurilor, sănătății, securității energetice etc.

¹ Această estimare nu include valoarea ajutoarelor umanitare și a asistenței tehnice primite în natură (sub formă de mărfuri și servicii).

Tabelul 1. Principalele împrumuturi și granturi preconizate/anunțate

Donator/ Creditor	Tipul asiste nței	Sum a	Unitat ea	Scopul	Etapă	Situați a din data
Banca Mondială (BIRD, AID)	împrumut și grant	159	mil. USD	Suport bugetar în cadrul Programului "Moldova, măsuri în situație de urgență, reziliență și competitivitate. Operațiunea de politici de dezvoltare". Împrumut de la BIRD - 41 mil. EUR, împrumut de la AID - 101 mil. EUR, grant - 9 mil. USD. Obiectivele sunt multiple și vizează primirea refugiaților, consolidarea programelor de protecție socială, dezvoltarea energiei regenerabile, proiecte de apă și canalizare, dezvoltarea transportului feroviar etc. ²	Acordurile de finanțare au fost ratificate de Parlamentul RM.	14.07. 2022
Banca Mondială (BIRD, AID)	împrumut	50	mil. USD	Finanțare pentru <i>Proiectul privind Competitivitatea Întreprinderilor Micro, Mici și Mijlocii (IMMM)</i> . Proiectul va ajuta țara să reducă povara de reglementare, să sporească accesul la finanțare, să îmbunătățească competitivitatea exporturilor întreprinderilor moldovenești, iar în caz de criză sau urgență eligibilă, să reacționeze prompt și efectiv la acestea. ^{3 4}	Acordurile de împrumut au fost ratificate de Parlamentul RM.	15.07. 2022
Banca Mondială		55	mil. USD	Va fi finanțat un nou proiect în domeniul agricol pentru a spori competitivitatea, reziliența și diversificarea piețelor de desfacere. Unul din obiectivele majore este reabilitarea infrastructurii primare și secundare de irigații, extinderea suprafețelor agricole irigate și realizarea transferului de cunoștințe privind tehnologiile și practicile de economie a apelor. Alte activități ce vor fi finanțate: modernizarea sistemului de siguranță al alimentelor, crearea registrului fermierilor și dezvoltarea lanțurilor valorice. ⁵	Negocieri finale, au fost definite direcțiile prioritare de finanțare.	25.07. 2022
BEI	împrumut	150	mil. EUR	Reabilitarea, modernizarea și extinderea a trei sectoare de drum în cadrul proiectului "Moldova Drumuri IV". Va fi elaborat studiul de fezabilitate și documentația de proiect pentru alte nouă sectoare de drum. ⁶	Contractul de finanțare a fost ratificat de Parlamentul RM.	15.07. 2022
BERD	împrumut	300	mil. EUR	Realizarea proiectului "Securitatea furnizării gazelor naturale". Obiectivul este consolidarea securității energetice a RM prin implementarea unui mecanism de finanțare pe termen scurt și mediu, ce va permite crearea stocurilor strategice de gaze naturale și diversificarea furnizorilor. ⁷	Acordul de împrumut a fost ratificat de Parlamentul RM.	15.07. 2022
USAID	grant	63	mil. USD	1) Finanțare adițională în valoare de 16.7 mil. USD în cadrul <i>Acordului de asistență pentru consolidarea democrației participative</i> , care majorează valoarea totală a acordului la circa 113 mil. USD. Obiectivul: sporirea implicării cetățenilor, consolidarea receptivității instituțiilor publice și reducerea vulnerabilității instituțiilor și proceselor democratice;	Au fost semnate amendamentele la cele două acorduri.	17.08. 2022

² <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/6110/language/ro-RO/Default.aspx>

³ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/6134/language/ro-RO/Default.aspx>

⁴ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/6135/language/ro-RO/Default.aspx>

⁵ <https://www.madrm.gov.md/ro/content/4082>

⁶ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/6126/language/ro-RO/Default.aspx>

⁷ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/6105/language/ro-RO/Default.aspx>

				2) Finanțare adițională de 46.3 mil. USD în cadrul <i>Acordului de asistență privind obiectivul de dezvoltare pentru creșterea economică durabilă ancorată în integrarea europeană</i> , care majorează fondurile totale angajate până în prezent în baza acordului la circa 153 mil. USD. Obiectivul: sporirea accesului la piața UE și alte piețe internaționale și creșterea competitivității în sectoarele transformatoare. ⁸		
Agenția Franceză pentru Dezvoltare	împrumut	15	mil. EUR	Suport bugetar general în vederea menținerii serviciilor publice sociale, de sănătate, educație etc. ⁹	Acordul de împrumut a fost ratificat de Parlamentul RM	14.07. 2022
FMI	împrumut	27	mil. USD	Tranșă în cadrul programului curent. Suport bugetar pentru a proteja persoanele vulnerabile de creșterea prețurilor la energie și alimente ¹⁰ .	Misiunea FMI a ajuns la un acord preliminar cu autoritățile moldovenești.	10.08. 2022
Uniunea Europeană	grant	40	mil. EUR	Întărirea capacităților Forțelor Armate ale Moldovei prin furnizarea de echipamente non-letale, provizii și servicii, inclusiv instruire legată de echipamente. ¹¹	Măsură aprobată de Consiliul UE.	30.06. 2022
Guvernul Japoniei	grant	7	mil. EUR	Acoperirea necesităților urgente ale sistemului național de sănătate prin achiziția de echipamente medicale în valoare totală de 1 miliard de yeni japonezi (7.2 mil. EUR) prin intermediul Agenției Japoneze pentru Cooperare Internațională (JICA). ¹²	A fost semnat acordul inter-guvernamental privind implementarea Programului de consolidare a sistemului medical național.	17.08. 2022

În domeniul economic, Ediția 3 a Monitorului Asistenței Externe evaluează progresele în îndeplinirea programului curent cu FMI, evoluțiile recente în asistența externă oferită pentru suport bugetar, precum și desfășurarea principalelor proiecte active de asistență externă pe următoarele dimensiuni: infrastructura de transport, accesul la finanțare și înregistrarea și evaluarea funciară. Până la 31.07.2022, în cadrul acordului curent cu FMI au fost debursate 224 mil. USD din volumul total de 784 mil. USD prevăzut până la sfârșitul anului 2025. Rezultatele primei evaluări de implementare a programului cu FMI sunt în general pozitive, însă au rămas angajamente cu termenul de realizare stabilit până la sfârșitul lunii iunie curent care nu au fost definitivate și este necesar de continuat eforturile pentru îndeplinirea lor. Urmare a rectificărilor bugetare din acest an, miza asistenței externe pentru suport bugetar a crescut semnificativ (+5,2 miliarde Lei din împrumuturi), iar până la momentul actual Republicii Moldova i-au fost debursate circa 4 miliarde Lei din intrările de circa 9,9 miliarde Lei de împrumuturi externe pentru susținerea bugetului planificate pentru acest an. Totodată, din suma totală a granturilor precizată de 3,75 miliarde Lei, circa 3 miliarde Lei sunt destinate pentru susținerea directă a

⁸ <https://mf.gov.md/ro/content/republica-moldova-va-beneficia-de-finan%C8%9Bare-suplimentar%C4%83-de-63-milioane-de-dolari-din-partea>

⁹ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/6090/language/ro-RO/Default.aspx>

¹⁰ <https://imf.md/press/pressw/press-220810.html>

¹¹ https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/european-peace-facility-council-adopts-assistance-measure-support-moldovan_en?s=223

¹² <https://mfa.gov.md/ro/content/vicepremierul-nicu-popescu-japonia-este-un-partener-de-incredere-al-tarii-noastre-care>

bugetului. Din aceste resurse au ajuns deja în conturile Ministerului Finanțelor cele două granturi din partea UE în sumă de circa 1,8 miliarde Lei (90 mil. EUR). În cadrul Proiectului de achiziție a locomotivelor și de restructurare a infrastructurii feroviare constatăm un șir de progrese: la sfârșitul lunii mai 2022 s-a dat startul lucrărilor de reabilitare a tronsonului Tighina-Basarabeasca-Giurgiulești, iar pe dimensiunea reformei Î.S. “Calea Ferată din Moldova”, Guvernul a inițiat reorganizarea întreprinderii în societate pe acțiuni. În cadrul Proiectului Îmbunătățirea drumurilor locale constatăm progrese atât la debursări, cât și la lucrările efectuate. Totuși, progresul general al implementării proiectului este în continuare evaluat ca “moderat satisfăcător” din cauza riscului de neîndeplinire completă a obiectivelor în termenul agreed. În cadrul celor 16 linii de credit investiționale recreditate de stat prin intermediul instituțiilor financiare, unde la moment peste 5200 de afaceri au credite active, provocarea majoră este creșterea substanțială a costurilor de finanțare în condițiile în care punctul de reper la formarea dobânzilor este rata de bază aplicată de BNM. În acest sens, se recomandă intervenția Ministerului Finanțelor de a reduce ratele de recreditare și a scoate din presiunea de pe umerii agenților economici. În cadrul proiectului de Înregistrare și Evaluare Funciară ritmul anual al lucrărilor decurge în contratimp pentru a finaliza toate activitățile în calendarul preconizat inițial. Chiar dacă luăm în calcul și licitațiile aflate în derulare, aceasta va reprezenta cumulativ aproximativ doar 40% din valoarea creditului contractat pentru proiect, care ar urma să se finalizeze operațional în anul 2023.

În domeniul social, Ediția 3 a Monitorului Asistenței Externe evaluează progresul proiectelor de asistență externă în desfășurare, precum și cele noi, care ținesc obiective importante precum consolidarea sistemului de sănătate publică și atenuarea impactului socio-economic a crizei energetice, realizarea unor investiții pentru dezvoltarea obiectelor de menire socială și culturală în regiunile țării, apropierea legală cu Uniunea Europeană, democrația participativă, modernizarea serviciilor publice, reziliența în sectorul apărării. Republica Moldova beneficiază de asistență financiară din partea Uniunii Europene menită să consolideze reziliența energetică și să contracareze dificultățile socio-economice, cu precădere pentru grupurile vulnerabile. În cadrul Acordului de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană privind Contractul de consolidare a statului și reziliență pentru Republica Moldova, pe 19.08.2022, a fost debursată pe conturile Ministerului Finanțelor suma de 75 mil. EUR. Acest suport bugetar va sprijini populația vulnerabilă afectată de prețurile majorate la energie, va spori capacitatea statului de a furniza servicii grupurilor vulnerabile și va susține eforturile în asigurarea securității energetice în Republica Moldova. Adicional, autoritățile vor întreprinde măsuri pentru atenuarea presiunii economice asociată cu fluxul de refugiați din Ucraina. Pe 17 august 2022 a fost semnat Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Japoniei privind implementarea Programului de Consolidare a Sistemului Medical, în valoare de 7,2 mil. EUR. Mijloacele financiare acordate urmează a fi utilizate pentru acoperirea necesităților urgente ale sistemului de sănătate, implicit fortificarea capacităților sectorului spitalicesc, prin achiziția de dispozitive medicale în beneficiul a cinci instituții medico-sanitare publice (IMSP) din Republica Moldova. Asistența în cadrul Instrumentului European pentru Pace (IEP) în beneficiul Forțelor Armate ale Republicii Moldova, în valoare de 40 de mil. EUR, vine să consolideze capacitățile Forțelor Armate ale Moldovei, să sporească securitatea națională, stabilitatea și reziliența în sectorul apărării. Banii vor fi alocați pentru fortificarea unităților de logistică, mobilitate, comandă și control, apărare cibernetică, recunoaștere aeriană fără pilot și comunicații tactice ale Forțelor Armate ale Moldovei prin furnizarea de echipamente neletale, provizii și servicii relevante, inclusiv instruire legată de echipament. Această măsură de asistență va finanța furnizarea de echipamente medicale și de echipamente de eliminare a munițiilor explozive pentru Batalionul de Inginerie. Proiectul de Modernizare a Serviciilor Guvernamentale în valoare de 22,4 mil. USD, implementat de către Agenția de Guvernare Electronică, cu suportul financiar al Grupului Banca

Mondială și contribuția Guvernului Republicii Moldova a ajuns la jumătatea perioadei de implementare. În marja proiectului, în luna iunie 2022, cabinetul de miniștri a aprobat Conceptul Sistemului informațional „Registrul unităților de instruire a conducătorilor de vehicule și a formabililor”. După pilotarea, în cadrul proiectului, a 17 Centre unificate de prestare a serviciilor (CUPS), care funcționează pe lângă primăriile din țară, conceptul urmează a fi extins la 80 de primării. Obiectivele creării Centrelor unificate de prestare a serviciilor în țară, sunt de a moderniza serviciile publice oferite cetățenilor Republicii Moldova, de a spori calitatea și accesibilitatea acestora, precum și de a asigura incluziunea și a minimaliza decalajul digital. Principalele provocări în acest proiect rămâne a fi asigurarea instruirii continue a angajaților Centrelor unificate, astfel încât să ofere servicii calitative cetățenilor. Un accent deosebit trebuie pus pe sporirea încrederii cetățenilor în modernizarea și digitalizarea serviciilor publice, și informarea cu privire la avantajele utilizării acestora. În realizarea proiectului este vital să fie create colaborare interinstituțională viabilă între diferiți prestatori de servicii publice și alte autorități ale administrației publice centrale și locale, pentru a mări gradul de acoperire a serviciilor și a maximiza impactul.

În domeniul de mediu și energetic, ediția curentă a Monitorului analizează modul de realizare a proiectelor implementate cu ajutorul partenerilor externi care ținesc obiective precum asigurarea accesului populației la resurse de apă și modernizarea sistemului de gestionare a deșeurilor, combaterea schimbărilor climatice și sporirea securității energetice. În general, există un interes sporit din partea donatorilor străini privind problemele de mediu din Republica Moldova. Drept urmare suportul în acest domeniu este consistent și bine ținut. Pot fi menționate două domenii în care se acordă o asistență sporită: sporirea accesului la apă și gestionarea deșeurilor. Totodată, o atenție mare se acordă proiectelor ce au drept scop consolidarea cadrului normativ și instituțional de gestionare a mediului. De altfel, în prima jumătate a anului 2022 progrese mai importante au fost înregistrate pe dimensiunea ajustărilor normative. Astfel, inclusiv, datorită asistenței externe a fost modificată „Legea nr. 1515/1993 privind mediul înconjurător”, fapt ce a pus bazele pentru crearea FNM, care va înlocui Fondului Ecologic Național. Acest fapt ar trebuie să ducă la o distribuție mai echitabilă a resurselor financiare destinate soluționării problemelor de mediu. Trebuie de menționat că anterior, aproximativ 90% din cheltuielile din cadrul FEN erau destinate proiectelor de alimentare cu apă și canalizare, iar alte domenii de mediu rămăneau subfinanțate.

Proiectele ce țin de infrastructura energetică sunt de regulă complexe și necesită mult timp până devin operaționale. Cu toate acestea, se remarcă unele progrese aferente proiectelor descrise în ediția precedentă a Monitorului. Astfel, pentru Proiectul de dezvoltare a sistemului electroenergetic au fost începute lucrările de modernizare a stației electrice Chișinău și demarate activitățile premergătoare inițierii construcției liniei electrice aeriene Vulcănești-Chișinău. În vederea realizării Proiectul privind eficiență energetică a clădirilor din Moldova care urmărește eficientizarea consumului de energie a clădirilor publice, inclusiv prin integrarea resurselor de energie regenerabilă, la etapa actuală are loc pregătirea documentelor tehnice necesare. În cadrul proiectului Sistemul termoelectric al municipiului Bălți, datorită finanțării de la BERD SA „CET-Nord” a achitat integral datoria istorică pe care o avea față de Moldovagaz. Pe de altă parte, Proiectul de îmbunătățire a eficienței sistemului de alimentare centralizată cu energie termică, care vizează modernizarea echipamentelor S.A. Termoelectrica a fost pus pe pauză din cauza blocajelor generate de achizițiile publice. Totodată, a fost încheiat un nou acord suveran de împrumut cu BERD care prevede posibilitatea de a trage până la 300 mil. USD pentru achiziționarea și crearea unor stocuri strategice de gaze naturale.

Analiza principalelor proiecte de asistență externă din ultima perioadă

Sectoare economice

În acest capitol au fost analizate progresele în îndeplinirea programului curent cu FMI, evoluțiile recente în asistența externă oferită pentru suport bugetar, precum și desfășurarea principalelor proiecte active de asistență externă pe următoarele dimensiuni de dezvoltare economică: infrastructura de transport (proiectul de achiziție a locomotivelor și de restructurare a infrastructurii feroviare și proiectul privind îmbunătățirea drumurilor locale), accesul la finanțare (proiectul Covid-19 răspuns de urgență și suport pentru IMM, proiectul de reziliență rurală, și proiectul „Livada Moldovei”) și înregistrarea și evaluarea funciară.

Memorandumul cu FMI privind politicile economice și financiare

Resursele suplimentare puse la dispoziție în cadrul acordului cu FMI oferă autorităților mai mult spațiu de manevră pentru a răspunde șocurilor combinate cu care se confruntă economia națională în 2022. Astfel, până la data de 31 iulie curent, în cadrul acordului cu FMI au fost debursate 224 mil. USD din volumul total de 784 mil. USD prevăzut până la sfârșitul anului 2025¹³. Este de menționat că tragerile au fost efectuate respectând graficul debursărilor stabilit în Acord. Totodată, în luna iulie curent FMI a efectuat prima evaluare a programului pentru a analiza progresul pe marginea angajamentele asumate a fi realizate până la sfârșitul lunii iunie 2022. Aceasta reprezintă prima evaluare din cele 7 prevăzute până în 2025. Raportul de evaluare urmează a fi aprobat de către Consiliul de directori executivi al FMI în luna septembrie curent, după care va fi posibilă deblocarea următoarei tranșe în sumă de circa 27 mil. USD¹⁴. În același timp, pentru anul 2022 mai este prevăzută o tranșă de circa 27 mil. USD, debursarea căreia este condiționată de rezultatele celei de-a doua evaluări de realizare a programului. Mijloacele financiare aferente ambelor tranșe vor fi destinate pentru suportul bugetar.

Remarcile oficiale privind rezultatele primei evaluări de implementare a programului cu FMI transmit un mesaj pozitiv¹⁵. În pofida situației dificile, angajamentele asumate în cadrul programului se implementează cu succes. Indicatorii cantitativi de performanță respectă limitele setate și, totodată, autoritățile avansează și cu realizarea angajamentelor structurale pe partea ce țin de lupta cu corupția, promovarea supremației legii, guvernanta bugetară și supravegherea sectorului financiar. Printre principalele progrese, cu termenul de realizare prevăzut până la finele lunii iunie 2022 sunt:

- a fost finalizată evaluarea solvabilității companiilor de asigurări;
- a fost modificat cadrul regulator cu privire la asistența de lichiditate în situații de urgență;
- au fost transmise întreprinderilor de stat instrucțiunile privind prezentarea situațiilor financiare standardizate;
- a fost elaborat raportul privind executarea proiectelor investiționale cu finanțare din fondurile extrabugetare pentru anul 2021;
- a fost efectuată analiza cuprinzătoare a cheltuielilor fiscale;

¹³ Prima tranșă în sumă de 79,8 mil. USD a fost debursată în luna decembrie 2022, iar cea de a doua în sumă de 144,03 mil. USD - în luna mai 2022, reprezentând tranșa din cadrul Acordului revizuit.

¹⁴ În luna iulie curent FMI a efectuat prima evaluare a programului, în vederea analizării progresului privind angajamentele asumate a fi realizate până la sfârșitul lunii iunie 2022. Aceasta reprezintă prima evaluare din cele 7 prevăzute până în 2024.

¹⁵ <https://www.imf.md/press/pressw/press-220810ro.html>

- a fost modificat Regulamentul cu privire la modalitatea de ținere a Registrului electronic al angajaților, utilizarea sistemului devenind obligatorie pentru toate instituțiile bugetare;
- a fost modificată Legea cu privire la procuratură și numit în funcție procurorul-șef al Procuraturii Anticorupție.

Totodată, au rămas angajamente cu termenul de realizare stabilit până la sfârșitul lunii iunie curent care nu au fost finalizate. Prin urmare este necesar de continuat eforturile pentru operaționalizarea registrului integrat al contribuabililor și adoptarea cadrului legal în vederea consolidării autonomiei instituționale a Băncii Naționale a Moldovei (BNM). Cu referire la autonomia BNM, este de remarcat faptul că a fost prezentat pentru consultări publice un proiect de lege privind modificarea unor acte normative¹⁶, care propune introducerea/modificarea unor prevederi la Legea nr. 548/1995 ce vizează aspecte ce țin de interacțiunea BNM cu autorități publice pentru a exclude ingerințele politicului în procesul decizional; noi reglementări privind mandatul membrilor organelor de conducere; precizarea mandatului și competențelor BNM în domeniul macroprudențial.

Asistența externă pentru suport bugetar

După rectificările bugetare efectuate pe parcursul anului (mai ¹⁷ și august-septembrie¹⁸), miza asistenței externe pentru suport bugetar a crescut semnificativ. Modificările operate la partea de venituri, cheltuieli și sursele de finanțare a bugetului de stat au dus la majorarea deficitului aprobat a bugetului de stat cu 2,1 miliarde lei, până la 17,24 miliarde lei sau 6,2% din PIB planificat pentru 2022. Astfel, din suma totală a deficitului, componentei de bază îi revine 13,1 miliarde lei sau 76,0%, în timp ce proiectelor finanțate din surse externe le revine 4,13 miliarde lei sau 24,0%. Totodată, au fost operate schimbări importante și în sursele de finanțare a deficitului bugetar. În special, a fost redusă datoria internă cu 4,9 miliarde lei din contul emisiunilor nete de VMS pe piața primară, urmare a creșterii semnificative a costului de împrumut pe fondul înăsprii politicii monetare, dar și al nevoii de a reduce expunerea pe finanțări pe termen scurt în structura datoriei. Prin urmare, modificarea bugetului de stat a condus la majorarea planificată a intrărilor de împrumuturi externe pentru suport bugetar comparativ cu începutul anului cu circa 5,2 miliarde lei. Drept urmare, pentru acest an în buget sunt planificate intrări de împrumuturi externe pentru susținerea bugetului în sumă totală de circa 9,9 miliarde lei¹⁹. În prima jumătate de an, Republicii Moldova i-au fost debursate împrumuturi externe în sumă de 2,9 miliarde lei. Adicional, până pe 20 august la acestea se mai adaugă împrumuturile debursate de către Guvernul Poloniei (20 mil. EUR) și prima tranșă de împrumut din asistența macrofinanciară a UE în sumă de 35 mil. EUR. Drept rezultat, până la momentul actual (20 august), din suma planificată de împrumuturi externe pentru suport bugetar de 9,9 miliarde lei pentru întreg anul 2022, au fost debursate efectiv intrări în sumă de circa 4 miliarde lei. Reieșind din specificul de efectuare a unei mai mari părți a cheltuielilor publice în a doua parte a anului, nivelul de absorbție a resurselor date până în prezent poate fi considerat la un nivel optim.

În afară de împrumuturi, bugetul rectificat pe anul 2022 mai prevede și asistență externă sub formă de granturi în cuantum de circa 3,75 miliarde lei, ceea ce este de aproape 3 ori mai mult comparativ cu intrările din granturi planificate la începutul anului (1,3 miliarde lei). Din acestea, valoarea granturilor pentru suport bugetar constituie circa 3 miliarde lei, în timp

¹⁶ <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiect-de-lege-pentru-modificarea-unor-acte-normative/9249>

¹⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132657&lang=ro

¹⁸ https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-02-nu-616-mf-2022_0.pdf

¹⁹ <https://mf.gov.md/sites/default/files/Informa%C8%9Bia%20SB%20sem%20I%202022%282%29%20%281%29.pdf>

ce granturile pentru proiecte finanțate din surse externe sunt planificate în valoare de 748 milioane lei. În prima jumătate de an Republica Moldova nu a beneficiat de intrări de bani la buget sub formă de granturi. În perioada iulie-august, Guvernului i-au fost debursate 2 granturi din partea UE în sumă de 90 mil. EUR (echivalentul a circa 1,8 miliarde lei) și anume: (i) 15 mil. EUR în baza Acordului de grant dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind asistența macrofinanciară pentru Republica Moldova, semnat la Bruxelles la 22 iunie 2022²⁰, (ii) 75 mil. EUR sub forma unui „Contract de consolidare a statului și rezilienței”²¹. Aceste resurse vor contribui la atenuarea consecințelor socio-economice ale prețurilor ridicate la energie asupra celor mai vulnerabili cetățeni și va atenua presiunea economică asociată cu găzduirea și susținerea refugiaților. Este de menționat că suma granturilor pentru suport bugetar din bugetul rectificat în luna mai presupunea un volum total de 68 mil. EUR, însă ulterior UE a decis mărirea volumului de suport sub formă de grant pentru consolidarea statului și rezilienței de la 53 la 75 mil. EUR²², sumă care se regăsește și proiectul ultimei rectificări bugetare. Adicional, până la finalul anului Republica Moldova urmează să beneficieze de granturi pentru suport bugetar în valoare de 50 mil. EUR: (i) grant de 10 mil. EUR din partea Guvernului României și (ii) grant de 40 mil. EUR din partea Guvernului Germaniei. Angajamentele date de suport au venit în rezultatul celor 2 evenimente desfășurate la Berlin și București din cadrul Platformei de sprijin pentru Republica Moldova, inițiată de Germania, Franța și România.

Infrastructura de transport

Proiectul de achiziție a locomotivelor și de restructurare a infrastructurii feroviare (Moldovan Railways Restructuring Project), cofinanțat de BERD și BEI.

- (1) Pe dimensiunea modernizării infrastructurii căii ferate, la sfârșitul lunii mai 2022 s-a dat startul lucrărilor de reabilitare a tronsonului Tighina-Basarabeasca-Giurgiulești. Executorul lucrărilor, în urma concursului, a fost desemnată Compania „Termizhol Zhondeu” LPP din Kazahstan, parte a grupului companiilor „Komkor Management” LPP²³. Lucrările urmează să fie realizate în decurs de trei ani;
- (2) Pe dimensiunea reformei Î.S. „Calea Ferată din Moldova”, Guvernul a inițiat reorganizarea întreprinderii în societate pe acțiuni²⁴. Conform planului de acțiuni privind implementarea *Concepției pentru restructurarea sectorului feroviar și a Î.S. „Calea Ferată din Moldova”*, hotărârea cu privire la reorganizarea Î.S. „Calea Ferată din Moldova” în societate pe acțiuni va fi elaborată și aprobată până în octombrie 2022. Agenția Franceză pentru Dezvoltare (AFD) va contribui suplimentar cu asistență tehnică în valoare de 400 mii de euro pentru implementarea planurilor de reformă și reorganizare a CFM²⁵. De asemenea, CFM a anunțat că au fost achitate restanțele și majorate salariile angajaților

²⁰ https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/eu-disburses-%E2%82%AC50-million-macro-financial-assistance-republic-moldova_en

²¹ https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/eu-disburses-%E2%82%AC75-million-moldova-support-societal-and-state-resilience_en?s=80

²² https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-further-increases-its-budget-support-moldova-providing-total-eu135-million-end-last-year-2022-07-15_en

²³

<http://www.railway.md/?l=ro&n=vzWPIAR0XhYGXkz17SplI3UMNtJVo%D1%83f1&m=he1LTanvnhpOzRSzAluhrQ==&p=vzWPIAR0XhYkR3JG4QR6RMux8qbQXZ7z&rand=675526398>

²⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130976&lang=ro

²⁵ <https://midr.gov.md/noutati/guvernul-francez-ofera-asistenta-tehnica-si-financiara-pentru-modernizarea-sectoarelor-energetic-si-feroviar-din-republica-moldova>

întreprinderii²⁶, ceea ce a fost posibil ca urmare a conjuncturii externe care a facilitat creșterea volumelor de mărfuri transportate pe cale ferată din cauza războiului.

Proiectul Îmbunătățirea drumurilor locale (Local Roads Improvement Project), finanțat de Banca Mondială. Conform situației din 31.07.2022, din suma totală a proiectului de 80 mil. USD au fost debursate 54 mil. USD (68%), ceea ce reprezintă o înaintare cu 5 puncte procentuale față de situația de la sfârșitul lunii aprilie curent²⁷. Totuși, conform planului revizuit, către sfârșitul lunii iunie 2022 debursările trebuiau să ajungă la circa 69 mil. USD (86% din cele 80 mil. USD preconizate). Lungimea drumurilor reabilite este de 104 km din 150 km (69%) (situația din 30.05.2022), ceea ce reprezintă un progres cu 9 p.p. comparativ cu situația de la mijlocul lui noiembrie 2021. Proiectul a demarat în anul 2016 și trebuie să se termine în martie 2023; respectiv, până la finalizare au rămas numai 7 luni. Cu toate că în anul curent au fost înregistrate anumite progrese, evoluția generală a implementării proiectului este în continuare evaluată de Banca Mondială ca “moderat satisfăcătoare” (situația din 06.06.2022)²⁸ din cauza lentorii și riscului de neîndeplinire completă a obiectivelor. Rămâne în vigoare recomandarea din ediția precedentă privind implicarea activă a Administrației de Stat a Drumurilor și a Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în supravegherea lucrărilor, pentru a nu admite întârzieri.

Accesul la finanțare

Potrivit datelor de la 30.06.2022, 16 linii de credit investiționale recreditate de stat prin intermediul instituțiilor financiare erau disponibile pentru finanțarea sectorului real²⁹. Valoarea totală a resurselor disponibile spre a fi debursate diferitor categorii de companii, atât din fondurile directe ale împrumuturilor externe, cât și din resursele disponibile pentru recreditare din mijloacele revolving circulante³⁰ acumulate constituia echivalentul a 1,8 miliarde lei³¹ sau cu circa 290 milioane lei mai puțin comparativ cu începutul anului. În prima jumătate a anului din contul liniilor de credit date au fost finanțate 1684 de afaceri, ceea ce reprezintă a 10-a parte din numărul total de sub-proiecte finanțate cumulativ. Totodată, 5263 de sub-proiecte se aflau în derulare cu implementarea proiectelor și rambursarea creditelor.

În prima jumătate a anului nu au fost demarate noi linii de creditare rezultate din contractarea de împrumuturi externe de către stat. Din cele 16 linii de creditare active, doar în cadrul Proiectului de Reziliență Rurală, FIDA 7 și în cadrul Proiectului „Livada Moldovei” mai există resurse directe din contul împrumuturilor. În restul proiectelor active sunt utilizate exclusiv mijloacele revolving pentru finanțări. În cadrul proiectului „Livada Moldovei” se constată o situație îngrijorătoare privind capacitatea de absorbție a fondurilor în termenii proximi. Deși în toamna anului 2021 legislativul a aprobat extinderea perioadei în care vor fi acordate credite în cadrul acestui proiect până în luna mai 2023, în prima parte a anului curent progresul de asimilare a

²⁶

<http://www.railway.md/?l=ro&n=14Sju/hQoTk%D1%83E/OBbYQy3UMNtJV0%D1%83f1&m=he1LTanvnhpOzRSzAluhrQ==&p=zANdepJNrVw=&rand=467087528>

²⁷ <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P150357>

²⁸ <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099335006062221742/pdf/P150357015d55a05b081d1096dea8484cf8.pdf>

²⁹ <https://ogpae.gov.md/wp-content/uploads/2022/08/Statutul-Liniilor-de-credit-30.06.2022.pdf>

³⁰ resurse financiare care au fost folosite anterior de către agenții economici și au fost rambursate și care sunt acordate pentru alte finanțări pentru sectorul privat. Aceasta este posibil reieșind din faptul că creditele externe contractate de stat pentru implementarea proiectelor date au o perioadă de 15-20 de ani, în timp ce agenților economici de regulă li se acordă finanțări pe termene de maxim 5-7 ani. Respectiv, până la închiderea creditelor externe contractate de stat, banii respectivi sunt folosiți pentru a finanța mai multe afaceri.

³¹ inclusiv: EUR- 67,5 milioane. USD - 9.37 milioane. MDL- 258,7 milioane

banilor rămâne modest. Astfel, în primul semestru din 2022 a fost debursată din fonduri directe suma de 2,53 mil. EUR, soldul disponibil rămas constituind 49,07 mil. EUR. Pe lângă problema costurilor de finanțare în creștere, alte bariere vizează precauția firmelor de a face investiții în această perioadă, dar și incertitudinile de piață mai înalte pentru sectorul horticola (care este principalul beneficiar al proiectului) dictat inclusiv de noile restricții comerciale impuse de Federația Rusă.

În prezent, o provocare majoră pentru liniile de credit recreditate de stat este creșterea substanțială a costurilor de finanțare în monedă națională pentru agenții economici – atât cei care doresc contractarea de resurse, cât și cei care deja au în gestiune asemenea credite reieșind din caracterul flotant al dobânzilor. Spre exemplu, pentru mai multe categorii de debitori din cadrul unor proiecte precum „Livada Moldovei”, „Filiera Vinului” sau FIDA, în ultimele 12 luni (august 2022 față de august 2021) costul creditelor investiționale a crescut de circa 2,5 ori de la 7,75% la 19,1%. Creșterea dată s-a produs în condițiile în care ratele Ministerului Finanțelor de recreditare pentru Instituțiile Financiare Participante au crescut corespunzător de la 4,25% la 15,6%³². Acest fenomen are loc din cauza faptului că ratele dobânzilor pentru resursele în MDL au drept referință rata de bază stabilită de BNM plus marjele de acoperire a cheltuielilor operaționale, iar pe fondul înăsprii substanțiale a politicii monetare, ratele date au crescut în mod vertiginos. Chiar dacă Ministerul Finanțelor la începutul anului a făcut o concesie de la formula de calculare a ratelor dobânzilor, ratele de recreditare a liniilor de credit investiționale finanțate în lei moldovenești din fondurile împrumuturilor externe de stat pentru dezvoltarea sectorului real fiind diminuate cu 3,5%³³, situația actuală rămâne una împovărătoare. Or, rate de peste 19% la credite investiționale sunt departe de a fi preferențiale, așa cum se presupune a fi finanțările din resurse externe. Mai mult, un asemenea nivel al ratelor este chiar peste ratele achitate de companii la creditele investiționale din resursele proprii ale băncilor și știrbește mult din competitivitatea afacerilor. La aceasta se mai adaugă și profilul de bază al beneficiarilor de liniile de credit din resurse externe și anume companiile din sectorul agroindustrial, care și așa este lovit de secetă. Reieșind din acest context, încurajăm Ministerul Finanțelor și OGP AE să ia decizia pentru noi diminuări a ratelor de recreditare pentru instituțiile financiare participante. Pornind de la dobânzile actuale înalte, dar și deservirea la costuri mult mai reduse a împrumuturilor externe aferente liniilor de credit date, considerăm că există spațiu de rezervă pentru a opera diminuări mai notabile a dobânzilor și a susține menținerea pe linia de plutire a afacerilor într-o perioadă complicată și cu multiple provocări.

În același timp, situația creată scoate în evidență încă odată lipsa unui reper sustenabil în funcție de care să fie evaluat costul resurselor pe piața financiară. Or, după cum s-a demonstrat repetat, rata de bază este mai puțin relevantă în condiții de criză. În acest sens, recomandăm BNM și altor părți interesate din sectorul financiar de a depune eforturi pentru a identifica un indicator mai durabil de care să fie legate dobânzile flotante la acordarea diferitor tipuri de credite. În condițiile actuale rămân în vigoare și recomandarea enunțată în ediția precedentă a Monitorului ca ca Guvernul să solicite, iar partenerii de dezvoltare să vină cu mai multe linii de creditare în condiții preferențiale pentru a contribui la menținerea unui nivel adecvat de acces la finanțări pentru dezvoltarea afacerilor.

Înregistrarea și evaluarea funciară

³² <https://ogpae.gov.md/ratele-dobanzilor/>

³³ https://mf.gov.md/ro/content/ratele-de-recreditare-liniilor-de-credit-investi%C8%9Bionale-finan%C8%9Bate-%C3%AEn-lei-moldovene%C8%99ti-din?fbclid=IwAR2u59eUF0oWAAAtgoY7b9PiXrRhSBWAiwwQjckeTUyAZijLKZle_B10a3PU

Proiectul de Înregistrare și Evaluare Funciară³⁴, derulat în perioada 2019-2023, continuă să decurgă într-o manieră lentă, ritmul anual al lucrărilor fiind în mod clar în contratiimp pentru a finaliza toate activitățile în calendarul preconizat inițial. Potrivit ultimelor date disponibile din raportul de progres pe anul 2021³⁵, cheltuielile totale în cadrul Proiectului pe parcursul anului 2021 au constituit 876 mii EUR, ceea ce reprezintă doar circa 24% din bugetul aprobat la începutul anului. Cheltuielile totale în cadrul Proiectului, în perioada 14.01.2019 – 31.12.2021 au constituit 1,2 mil. EUR, iar valoarea estimativă a lucrărilor executate și a angajamentelor Proiectului la data de 31.12.2021 era de circa 6,2 mil. EUR (21% din valoarea totală a creditului). Chiar dacă la suma dată mai adăugăm licitațiile în desfășurare de circa 5,8 mil. EUR, aceasta va reprezenta cumulativ aproximativ doar 40% din valoarea creditului contractat pentru proiect. Printre constrângerile-cheie de implementare se numără capacitatea redusă a companiilor locale specializate în domeniul cadastrului pentru a absorbi volumul de lucrări expuse pentru contractare, starea precară a documentației deținute de autoritățile publice locale, numărul limitat de specialiști pentru activități de nișă sau insuficiența datelor de piață calitative³⁶. Pentru viitor se recomandă o analiză mai minuțioasă la faza pre-proiect, pentru a seta obiective realiste de atins și de a valorifica pe deplin resursele din împrumuturile contractate.

Sectoare sociale

În acest capitol a fost analizat progresul în desfășurarea principalelor proiecte active de asistență externă care vizează componenta socială. Proiectele analizate ținesc obiective importante precum consolidarea sistemului de sănătate publică și atenuarea impactului socio-economic a crizei energetice, dar și realizarea unor investiții pentru dezvoltarea obiectelor de menire socială și culturală în regiunile țării.

Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova

Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind implementarea Programului de asistență tehnică și financiară în baza unui ajutor financiar nerambursabil în valoare de 100 mil. EUR acordat de România Republicii Moldova, a fost semnat pe 11 februarie 2022. Acest tratat interguvernamental are drept scop consolidarea cooperării bilaterale prin intensificarea cooperării în domenii prioritare și alocarea de asistență financiară nerambursabilă din partea României pentru implementarea proiectelor care să contribuie la dezvoltarea Republicii Moldova. Proiectul Acordului prevede oferirea unei contribuții nerambursabile în valoare de 100 mil. EUR, pe o perioadă de 7 ani de la intrarea în vigoare a Acordului, cu posibilitatea de a fi prelungită pentru o perioadă de maximum 3 ani. Acordul implică și contribuția financiară asigurată de Republica Moldova, care nu poate fi mai mică de 5% din cheltuielile eligibile pentru fiecare proiect în parte. De asemenea, Guvernul Republicii Moldova urmează să asigure scutirea de impozite, taxe și oricare alte plăți echipamentele și materialele furnizate de partenerii români de proiect, publici sau privați, finanțate din contribuție.

Conform acordului, autoritățile de coordonare națională urmează să convină anual programe de cooperare, conținând lista proiectelor propuse de Autoritatea de coordonare națională din Republica Moldova și aprobate spre finanțare de Comitetul de coordonare din România. În acest sens, la această etapă se duc discuții la nivel de instituții

³⁴ <http://www.asp.gov.md/ro/pief/date-generale>

³⁵ http://www.asp.gov.md/sites/default/files/pief/date-generale/rapoarte-de-progres/2021/01_RAPORT_PIEF_2021.pdf

³⁶ Idem

interguvernamentale, pentru a stabili mecanismul de selectare, implementare și monitorizare a proiectelor de investiție. La nivelul fiecărei părți vor fi constituite câte un comitet de coordonare, care vor fi responsabile de asigurarea implementării eficiente și judicioase a Acordului.

Această asistență considerabilă a României vine să contribuie la dezvoltarea regiunilor și satelor din Republica Moldova, prin finanțarea unor obiecte sociale și de infrastructură. E vorba de reparația și/sau construcția de grădinițe, școli, sisteme de canalizare, stații de epurare, iluminare stradală și proiecte de antreprenoriat social. Sunt investiții directe în obiecte de menire socială, care vor ajunge la oamenii din regiuni prin intermediul programului Satul European. O altă parte din bani vor fi destinați în special pentru proiecte culturale, cum ar fi investițiile în Teatrul Național, Sala cu Orgă și alte incinte culturale, proiecte în domeniul mass-media precum și alte proiecte care vor fi identificate în cadrul negocierilor bilaterale.

Acest program de asistență este o oportunitate de suplinire a sumelor alocate Fondului de Dezvoltare Regională și Locală. Având în vedere experiența anterioară, provocarea majoră rămâne a fi capacitatea de absorbție a mijloacelor disponibile. Pentru a minimiza riscurile, este important de prevenit birocratizarea procesului de coordonare și evaluare a proiectelor, ce ar putea încetini viteza de implementare.

Reziliența socială

Acordul de finanțare „Contractul de consolidare a statului și rezilienței pentru Republica Moldova” ³⁷. După debursarea primei tranșe de 60 mil. EUR, în luna decembrie a anului 2021, pe 13 iulie a fost semnat Amendamentul nr. 1 la Acordul de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană privind Contractul de consolidare a statului și reziliență pentru Republica Moldova. Amendamentul prevede o finanțare adițională în valoare de 75 mil. EUR (grant), majorând astfel bugetul programului de suport până la 135 mi. EUR. Obiectivul rămâne consolidarea redresării socio-economice pe termen lung, a securității energetice și a tranziției energetice a Republicii Moldova.

Autoritățile au anunțat că suma de 75 mil. EUR a fost debursată pe conturile Ministerului Finanțelor pe data 19 august 2022. Ca și în cazul primei tranșe, acest suport bugetar, sub formă de grant, va sprijini populația vulnerabilă afectată de prețurile majorate la energie, va spori capacitatea statului de a furniza servicii grupurilor vulnerabile și va susține eforturile în asigurarea securității energetice în Republica Moldova. Adițional, autoritățile vor întreprinde măsuri pentru atenuarea presiunii economice asociată cu fluxul de refugiați din Ucraina.

Sănătate publică

Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Japoniei privind implementarea Programului de Consolidare a Sistemului Medical a fost semnat pe 17 august 2022³⁸. Acordul are drept scop extinderea cooperării economice japoneze contribuind la implementarea Programului de dezvoltare economică și socială, prin acordarea de mijloace financiare, ce urmează a fi utilizate pentru acoperirea necesităților urgente ale sistemului de sănătate, implicit fortificarea capacităților sectorului spitalicesc, prin achiziția de dispozitive medicale în beneficiul a cinci instituții medico-sanitare publice (IMSP) din Republica Moldova (IMSP Institutul de Medicina Urgență, IMSP Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga”, IMSP Institutul Mamei și

³⁷ <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-18-nu-494-maeie-me-2022.pdf>

³⁸ <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-23-nu-471-maeie-ms-2022.pdf>

Copilului, IMSP Institutul Oncologic, IMSP Spitalul Clinic Municipal „Sfânta Treime”), care acordă asistență medicală unui număr mare de persoane, inclusiv refugiaților din Ucraina.

Propunerea de Acord a fost precedată de o evaluare a necesităților, efectuată în cadrul IMSP beneficiare, de către o echipă de experți din Japonia, în acest sens fiind stabilită o listă de dispozitive medicale prioritare, care ulterior a fost agreată de către Ministerul Sănătății. În scopul valorificării asistenței oferite, cu titlu de grant, după semnarea Acordului, urmează a fi parcurse mai multe etape, în termenii specificați în Acord, inclusiv crearea Comitetului consultativ, debursarea mijloacelor financiare, achiziția, furnizarea și utilizarea ulterioară conform destinației a dispozitivelor medicale respective, cu raportarea în mod corespunzător.

Guvernul Republicii Moldova s-a angajat să întreprindă măsurile necesare pentru a suporta toate cheltuielile, altele decât cele acoperite de grant și dobânzile acumulate, necesare pentru punerea în aplicare a Programului. Totodată, la implementarea tratatului internațional în cauză, urmează a fi aplicate facilitățile fiscale și vamale aferente realizării proiectelor de asistență tehnică și investițională în derulare, care cad sub incidența tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. De asemenea, Acordul dat se va reflecta în bugetul de stat ca fiind finanțat din surse externe, conform prevederilor cadrului normativ. Valoarea mijloacelor financiare acordate de către Guvernul Japoniei, cu titlu de grant, este de un miliard de Yeni, echivalentul a 7,2 mil. EUR.

Guvernanță, anticorupție și drepturile omului

Această secțiune evaluează progresul proiectelor active de asistență externă care vizează îmbunătățirea procesului de aproximare legală cu Uniunea Europeană, de aliniere la standardele europene în ceea ce privește drepturile omului, statul de drept și democrația modernizarea serviciilor publice, precum și reziliența în sectorul apărării.

Finanțare suplimentară de 63 milioane dolari din partea USAID³⁹

Această finanțare este oferită de către USAID pentru a sprijini Republica Moldova în parcursul său european și drept răspuns la multiplele crize cu care se confruntă Republica Moldova. Amendamentele din 18.08.2022 la Acordurile de Asistență din 2016, completează bugetul pentru programele de dezvoltare în Republica Moldova cu suma adițională de 63 mil. USD. Majoritatea fondurilor, 46,3 mil. USD, sunt destinate pentru creșterea economică durabilă a Republicii Moldova și vor ajuta economia moldovenească să devină mai rezilientă. În același timp, 16,7 mil. USD, vor merge la programele destinate consolidării democrației participative și guvernanței, amplificarea reformelor actuale din sistemul justiției.

Printre priorități se numără programele de susținere a instituțiilor mass-media independente și crearea unui sector mass-media mai rezilient în fața presiunilor politice și financiare și mai puțin sensibil în fața dezinformării. De asemenea, fondurile vor acoperi proiecte ce vizează consolidarea procesele electorale credibile și concurența politică echitabilă.

³⁹ <https://mf.gov.md/ro/content/republica-moldova-va-beneficia-de-finan%C8%9Bare-suplimentar%C4%83-de-63-milioane-de-dolari-din-partea>

Programul vine să sprijine necesitățile imediate ale administrațiilor locale care se confruntă cu fluxurile de refugiați, inclusiv în zonele rurale, pentru a fi mai eficiente, transparente și responsabile, incluzând dezvoltarea comunitară, proiecte de infrastructură și sprijin pentru mediul de afaceri.

Reziliența în sectorul apărării

Asistență în cadrul Instrumentului European pentru Pace (IEP) în beneficiul Forțelor Armate ale Republicii Moldova, în valoare de 40 de mil. EUR vine să consolideze capacitățile Forțelor Armate ale Moldovei, să sporească securitatea națională, stabilitatea și reziliența în sectorul apărării. Banii vor fi alocați pentru fortificarea unităților de logistică, mobilitate, comandă și control, apărare cibernetică, recunoaștere aeriană fără pilot și comunicații tactice ale Forțelor Armate ale Moldovei prin furnizarea de echipamente neletale, provizii și servicii relevante, inclusiv instruire legată de echipament.

Această măsură de asistență o va completa pe cea în valoare de 7 mil. EUR, adoptată în decembrie 2021, care consolidează capacitățile serviciului medical militar și Batalionului de Inginerie al Forțelor Armate, și finanțează furnizarea de echipamente medicale și de echipamente de eliminare a munițiilor explozive pentru Batalionul de Inginerie.

Aproximare legală cu Uniunea Europeană

Proiectul „Sprijin pentru dialogul politic structurat, coordonarea implementării Acordului de Asociere și îmbunătățirea procesului de aproximare legală” a fost lansat în iunie 2020 și este finanțat de către Uniunea Europeană pe o durată de cinci ani, până în iunie 2025 cu un buget în valoare de 5 mil. EUR⁴⁰. Acest proiect vizează în mod direct consolidarea capacităților Guvernului și a instituțiilor de resort în vederea implementării Acordului de Asociere UE-Republica Moldova (AA). Prin acest proiect UE intenționează oferirea de sprijin continuu asupra priorităților, conceptualizarea, formularea și implementarea politicilor, strategiilor și planurilor de acțiune pentru a asigura o bună guvernare, precum și eficacitatea și eficiența procesul de luare a deciziilor guvernamentale – în special în domeniile focale. Principalii parteneri ai proiectului sunt Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova, Cancelaria de Stat, Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Finanțelor, Parlamentul Republicii Moldova și alte ministere și agenții de resort.

Activitatea proiectului este structurată în 4 componente care contribuie la îmbunătățirea în continuare a dialogului politic structurat cu societatea civilă, la îmbunătățirea mecanismelor de elaborare a politicilor pentru bugetarea adecvată a documentelor strategice, la susținerea procesului de aproximare juridică prin acordarea de expertiză tehnică și consolidarea capacităților, precum și la modernizarea sistemelor IT în administrația publică care sprijină implementarea Acordului de Asociere.

Proiectul urmează să ia o nouă dinamică, odată cu obținerea de către Republica Moldova a statutului de țară candidat la aderare la UE și necesității adoptării și implementării acquis-ului comunitar. În ajunul Summitului Consiliului European, deputații din Parlamentul Republicii Moldova, personalul Parlamentului și experți din Uniunea Europeană s-au întrunit

⁴⁰ <https://webgate.ec.europa.eu/europeaid/online-services/index.cfm?ADSSChck=1518596045504&do=publi.detPUB&searchtype=AS&zgeo=35503&aoet=36539&ccnt=7573877&debpub=&orderby=upd&orderbyad=Desc&nbPubliList=15&page=1&aoref=139112>

pentru a discuta rolul Parlamentului în implementarea politicilor UE și a acquis-ului UE relevant pentru procesul de asociere.

Modernizarea Serviciilor Guvernamentale

Proiectul de Modernizare a Serviciilor Guvernamentale în valoare de 22,4 mil. USD⁴¹, este implementat de către Agenția de Guvernare Electronică, cu suportul financiar al Grupului Banca Mondială și contribuția Guvernului Republicii Moldova. Perioada de implementare este iunie 2018 - iunie 2023. Obiectivul general al proiectului, ajuns la jumătatea perioadei de implementare, este de a îmbunătăți accesul, eficiența și calitatea furnizării serviciilor publice ale guvernului Republicii Moldova.

În marja proiectului, în luna iunie 2022, cabinetul de miniștri a aprobat Conceptul Sistemului informațional „Registrul unităților de instruire a conducătorilor de vehicule și a formabililor”. Documentul vine să faciliteze schimbul de informații și să asigure un mediu de cooperare necesar pentru stocarea și verificarea acestora. Sistemul informațional va oferi instrumente de control al fluxurilor de documente și de organizare a politicii decizionale, facilități de raportare etc. Totodată, Sistemul dat este o parte componentă a resurselor informaționale ale Ministerului Educației și Cercetării integrat cu alte sisteme informaționale în vederea asigurării schimbului de date.

După pilotarea, în cadrul proiectului, a 17 Centre unificate de prestare a serviciilor (CUPS), care funcționează pe lângă primăriile din țară, conceptul urmează a fi extins la 80 de primării. Obiectivele creării Centrelor unificate de prestare a serviciilor în țară, sunt de a moderniza serviciile publice oferite cetățenilor Republicii Moldova, de a spori calitatea și accesibilitatea acestora, precum și de a asigura incluziunea și a minimaliza decalajul digital. Acest model inovator de prestare a serviciilor publice, va facilita accesul cetățenilor la o gamă largă de servicii publice, prestate de Agenția Servicii Publice și Casa Națională de Asigurări Sociale, iar ulterior, gama de servicii va fi extinsă prin dezvoltarea parteneriatelor cu alte instituții prestatoare.

Principalele provocări în acest proiect rămâne a fi asigurarea instruirii continue a angajaților Centrelor unificate, astfel încât să ofere servicii calitative cetățenilor. Un accent deosebit trebuie pus pe sporirea încrederii cetățenilor în modernizarea și digitalizarea serviciilor publice, și informarea cu privire la avantajele utilizării acestora. În realizarea proiectului este vital să fie create colaborare interinstituțională viabilă între diferiți prestatori de servicii publice și alte autorități ale administrației publice centrale și locale, pentru a mări gradul de acoperire a serviciilor și a maximiza impactul.

Protecția mediului

Progresele înregistrate în realizarea proiectelor în domeniul de mediu descrise în ediția precedentă a Monitorului sunt detaliate în acest subcapitol. Per general, constatăm că proiectele implementate cu ajutorul partenerilor externi abordează importante probleme de mediu cu care se confruntă Republica: asigurarea accesului la apă (proiecte finanțate de Banca Mondială și KfW) și managementul deșeurilor (proiect finanțat de BERD). În același timp, nivelul redus de împădurire constituie o problemă majoră, iar eforturile depuse în acest sens oferă rezultate modeste. Totuși, modificarea legislației și crearea condițiilor pentru instituirea Fondului Național

⁴¹ <https://www.egov.md/ro/communication/news/misiunea-bancii-mondiale-evaluat-stadiul-de-modernizare-serviciilor>

de Mediu, care va înlocui Fondul Ecologic Național, pare să creeze premise pentru rezolvarea acestei probleme. Astfel, dacă din FEN circa 90% din resursele financiare erau destinate extinderii sistemelor de alimentare cu apă, atunci în cazul FNM se planifică o repartizare mult mai echilibrată a mijloacelor bănești care vor fi distribuiți pentru protecția mediului, schimbările climatice și gestionarea durabilă a resurselor naturale. Trebuie de menționat că modificărilor legislative operate în martie 2022 ce au creat condițiile pentru crearea FNM au fost realizate cu suportul UE.

Proiectul „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova”⁴² care trebuie să sporească accesul populației la resursele acvatice este într-o fază inițială de implementare.

Obiectivele proiectului constau în: (i) creșterea accesului la alimentarea cu apă gestionată sigur și la sanitație în zonele rurale și orașele selectate pentru a consolida capacitățile de furnizare a serviciilor de alimentare cu apă și canalizarea la nivel național și local (crearea unui noi rețele de alimentare cu apă în Raionul Râșcani și extinderea rețelei de alimentare cu apă în raionul Cahul și orașul Vulcănești; construcția unor noi stații de epurare a apei în orașul Soroca și Comrat) și (ii) crearea condițiilor pentru o reacție promptă și eficientă în cazul producerii crizelor. Implementarea acestui proiect cere are drept scop creșterea accesului la apă a populației reprezintă un pas important pentru sporirea rezilienței la schimbările climei. Ori, apă reprezintă o resursă nala schimbările climatice. Principalul implementator este Asociația Internațională de Dezvoltare (parte a grupului Băncii Mondiale), iar partener în realizarea proiectului este Agenția Austriacă de Dezvoltare. Anvelopa financiară a proiectului este asigurată de finanțarea oferită de AID (împrumut - 50 mil. USD și grant 1,8 mil. USD); cofinanțarea de la Agenția Austriacă de Dezvoltare (1,8 mil. USD) și contribuție din partea APL-urilor beneficiare (1 mil. USD). Proiectul se va implementa timp de 5 ani (2022-2027). În vederea realizării Proiectului „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova”, pe 1 iunie 2022 Guvernul Republicii Moldova a aprobat proiectul de lege pentru ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Asociația Internațională de Dezvoltare⁴³.

„Proiectul privind deșeurile solide din Moldova”⁴⁴ reprezintă un suport important în contextul implementării „Strategiei naționale de gestionare a deșeurilor 2013–2027”. În 2021 BERD a propus finanțarea investițiilor ce țin de îmbunătățirea serviciilor de gestionare a deșeurilor solide și crearea sistemului integrat de management al deșeurilor solide în regiuni, în conformitate cu Strategia de gestionare a deșeurilor din Republica Moldova și cu angajamentele Republicii Moldova din Acordului de Asociere cu UE. Proiectul are drept scop: (i) introducerea practicilor durabile de gestionare a deșeurilor prin închiderea depozitelor neconforme existente și crearea infrastructurii aliniate la standardele UE, prin extindere reciclării și modernizarea depozitelor existente, și (ii) contribuirea la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră prin colectarea și utilizarea gazului de fermentare a deșeurilor. Pe 7 septembrie 2022 urmează ca decizia privind finanțarea Republicii Moldova să fie examinată și aprobată de Consiliu de Directori ai BERD⁴⁵.

Suportul financiar din cadrul proiectului va fi orientat spre susținerea regionalizării procesului de management al deșeurilor. În „Strategia națională de gestionare a deșeurilor

⁴² <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/760601643665383288/moldova-water-security-and-sanitation-project>

⁴³ <https://midr.gov.md/noutati/guvernul-a-dat-unda-verde-ratificarii-acordului-de-finanțare-pentru-realizarea-proiectului-securitatea-aprovizionarii-cu-apa-si-sanitatie-in-moldova>

⁴⁴ <https://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/52512.html>

⁴⁵ <https://ewsddata.rightsindevelopment.org/projects/52512-moldova-solid-waste-project/>

2013–2027” se propune regionalizarea managementului deșeurilor prin divizarea teritorială a țării în 8 regiuni de management al deșeurilor. „Proiectul privind deșeurile solide din Moldova” presupune cheltuielile capitale totale de circa 103 mil. EUR. Tranșele din proiect vor fi orientate spre finanțarea regiunilor de gestionare a deșeurilor care urmează a fi propuse de Guvernul Republicii Moldova și validate prin studii de fezabilitate. Astfel, prima tranșă din proiect, un împrumut suveran în valoare de 25 mil. EUR, va fi oferit de BEI. Această tranșă va fi direcționată spre investirea în Regiunea 5 de gestionare a deșeurilor, care include raioanele Ungheni, Nisporeni și Călărași. Restul sumei se preconizează a fi acoperită din granturi de la alți donatori internaționali (BERD, GIZ, Agenția Cehă de Dezvoltare), dar și din sursele Republicii Moldova.

Proiectul „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală”⁴⁶, la fel, are drept scop sporirea accesului populației la resursele de apă. Proiectul prevede pentru construcția apeductului magistral Chișinău – Strășeni – Călărași, ce are lungimea de 52,93 km, care va asigura cu apă cetățenii din orașele Strășeni și Cantemir. Perioada de implementare a proiectului este 2019 – 2023. Către anul 2023 urmează să fie finalizat și dat în exploatare apeductul magistral Chișinău – Strășeni – Călărași. Proiectul este susținut de Guvernul Germaniei și finanțat de banca KfW, care a oferit un grant în valoare de 15 mil. EUR. Republica Moldova trebuie să contribuie cu o sumă ce constituie 10% din costul proiectului. În cadrul Republicii Moldova proiectul este implementat de Agenția de Dezvoltare „Centru”.

În cadrul proiectului „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală” sunt progrese în realizarea lucrărilor de proiectare, însă există un șir de aspecte ce trebuie de soluționate pentru a asigura sustenabilitatea infrastructurii ce va fi construită. De exemplu e nevoie ca apeductului magistral să fie declarat drept obiect de utilitate publică de interes național. Deși, în acest sens au demarat procedurile, încă nu este elaborat proiectul HG privind acordarea statutului de obiect de utilitate apeductului magistral. Totodată, nu este clar cine va fi proprietarul apeductului, iar crearea viitorilor operatori de gestionare a serviciului de aprovizionare cu apă este într-o fază inițială. De asemenea, pentru a asigura funcționalitatea infrastructurii de aprovizionare cu apă va fi nevoie de recurs la ajustarea tarifelor la apă.

Scopul acțiunii „Uniunea Europeană pentru Mediu” (EU4Environment)⁴⁷ constă în oferirea suportului pentru crearea instrumentelor instituirea mecanismelor pentru o gestionare mai bună a riscurilor ecologice și sporirea oportunităților în promovarea creșterii economice verzi. Prin intermediul programului este oferită asistență la șase țări: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina. Perioada de implementare a programului cuprinde anii 2019-2022. Costul total al programului constituie 20 mil. EUR, iar contribuția UE reprezintă 19,5 mil. EUR. Acțiunea „Uniunea Europeană pentru Mediu” este structurată în jurul a cinci domenii tematice/clustere de lucru, numite „Rezultate”:

1. Procesul decizional mai ecologic;
2. Economia circulară și noile oportunități de creștere;
3. Condițiile concurențiale echitabile în domeniul mediului;
4. Serviciile ecosistemice și mijloacele de subsistență;
5. Schimbul de cunoștințe și coordonarea la nivel regional.

Deși UE are rolul central în implementarea proiectului, acesta este susținut și de alte organizații internaționale. Partenerii UE în implementarea acestui program sunt: Comisia

⁴⁶<https://mediu.gov.md/ro/content/proiecte-in-domeniul-mediului-finantate-din-surse-externe>

⁴⁷<https://www.eu4environment.org/ro/about/>

Economică pentru Europa a Națiunilor Unite (CEE-ONU), Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP), Organizația de Dezvoltare Industrială a Națiunilor Unite (UNIDO); OCDE și Banca Mondială. Organizațiile partenere sunt responsabile de implementarea rezultatelor programului. Astfel, CEE-ONU, UNEP și UNIDO sunt implicate în implementarea rezultatelor 1 și 2; OCDE este organizația de implementare a rezultatelor 3 și 5, iar Banca Mondială „răspunde” de rezultatul 4. De asemenea, OCDE facilitează interacțiunea între parteneri și coordonează activitățile de comunicare și vizibilitate.

Una dintre cele mai importante realizări obținute în prima jumătate a anului 2022 cu sprijinul programului „EU4Environment” se referă la modificările legislative care crează bazele pentru constituirea Fondului Național de Mediu. Astfel, în februarie și martie 2022 Parlamentul Republicii Moldova modifică „Legea nr. 1515/1993 privind mediul înconjurător”. Modificările aduse Legii pun bazele pentru crearea FNM, care va înlocui Fondului Ecologic Național. Fondul se va concentra exclusiv pe protecția mediului, schimbările climatice și gestionarea durabilă a resurselor. Anterior, aproximativ 90% din cheltuielile din cadrul FEN erau destinate proiectelor de alimentare cu apă și canalizare. Deși proiectele de apă și canalizare sunt importante, modificările vor asigura ca și finanțarea altor domenii importante ale mediului să crească. La fel, modificările legislative crează premisele pentru stabilirea structurii administrative a FNM.

Proiectul „Uniunea Europeană pentru climă” (UE4Climate)⁴⁸ este orientat pe susținerea măsurilor de sporire a rezilienței la schimbările climatice. Proiectul EU4Climate sprijină guvernele celor șase țări ale Parteneriatului Estic (PE): Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina. Scopul proiectului este de a contribui la atenuarea și adaptarea la schimbările climatice, precum și la dezvoltarea unor economii cu emisii reduse și reziliente la schimbările climatice în toate cele șase țări ale PE, în conformitate cu Acordul de la Paris privind schimbările climatice din 2015. Proiectul va sprijini țările respective să integreze obiectivele de reducere a emisiilor de gaze și de reziliență la schimbările climatice în politicile de dezvoltare și planurile de acțiuni, să îmbunătățească și să consolideze politicile în domeniul climei și să ajusteze cadrul legislativ. Proiectul se implementează în perioada dintre 2019 și 2022. Costul proiectului constituie circa 1 mil. EUR. Inițiativa este implementată de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Direcția Generală Vecinătate și Negocieri privind Extinderea (DG NEAR) și Direcția Generală Politici Climatice (DG Clima) ale Comisiei Europene ghidează implementarea proiectului. Printre partenerii proiectului se numără OSDE, GIZ și Agenția Internațională pentru Energie.

În aprilie 2022 prin intermediul acestui proiect a fost elaborat un Studiu privind integrarea schimbărilor climatice în politicile energetice. Concomitent, experții EU4Climate au elaborat un set de recomandări care vizează: îmbunătățirea legislației, integrarea indicatorilor climatici în planificarea strategică a sectorului energetic, consolidarea capacităților instituționale și capacităților de planificare a politicilor în rândul autorităților publice locale. De asemenea, experții au elaborat „Ghidul privind consolidarea proceselor de planificare în domeniile climei și energiei”⁴⁹. Obiectivul principal al ghidului este să contribuie, în calitate sa de document metodologic, la asigurarea coerenței în procesul de dezvoltare a cadrului de guvernare în domeniile respective.

⁴⁸ <https://www.undp.org/ro/moldova/projects/eu4climate>

⁴⁹ <https://www.undp.org/ro/moldova/publications/ghid-privind-consolidarea-proceselor-de-planificare-%C3%AEn-domeniile-climei-%C8%99i-energie>

Sectorul energetic

Progresele înregistrate în realizarea proiectelor în domeniul energetic descrise în ediția precedentă a Monitorului, dar și noile acorduri încheiate sunt detaliate în acest subcapitol. Per general, constatăm o activizare a lucrărilor în cadrul Proiectului de dezvoltare a sistemului electroenergetic care vizează construcția liniei electrice aeriene Vulcănești - Chișinău. Totodată au fost demarată pregătirea documentelor tehnice necesare pentru realizarea Proiectului privind eficiență energetică a clădirilor publice, care urmărește eficientizarea consumului de energie, inclusiv prin integrarea resurselor de energie regenerabilă. În același timp, realizarea Proiectului de îmbunătățire a eficienței sistemului de alimentare centralizată cu energie termică a fost pus pe pauză urmare a blocajelor determinate de achizițiile publice. Totodată, în contextul riscului privind posibilele limitări/sistări în furnizarea gazelor naturale a fost ratificat un nou acord de împrumut cu BERD, finanțare care va fi canalizată pentru crearea unor stocuri de gaze naturale.

Un element important în eficientizarea sistemului energetic național îl constituie proiectul „Sistemul termoelectric al municipiului Bălți – Faza II”⁵⁰. Pe 24 decembrie 2021, între Guvernul Republicii Moldova și BERD a fost semnat Acordul de împrumut pentru realizarea proiectului „Sistemul termoelectric al municipiului Bălți – Faza 2”. Pe 30.03.2022, Guvernul aprobat proiectul pentru ratificarea Acordului de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) pentru realizarea proiectului „Sistemul termoelectric al mun. Bălți (S.A. „CET-Nord”)” - Faza II. Iar pe 14.04.2022, Parlamentul a ratificat Acordul de împrumut între Moldova și BERD pentru reabilitarea Centralei Electrice cu Termoficare Nord din municipiul Bălți. Proiectul reprezintă o investiție adițională în sistemul de termoficare din orașul Bălți în cadrul Programului BERD „Orașe Verzi”. Acest program ce are drept scop susținerea orașelor membre (ale programului) în abordarea problemelor de mediu prin elaborarea planurilor de acțiuni și realizarea de investiții ce vin drept răspuns la provocările urbane. Noua investiție în valoare de 17 mil. EUR se bazează pe îmbunătățirile obținute în prima fază a proiectului, finalizată în 2019, care constau în reducerea consumului de gaze naturale, scăderea emisiilor de CO₂ și îmbunătățirea serviciilor de termoficare.

BERD va acorda un împrumut de 14 mil. EUR, alături de finanțarea din cadrul Fondului Verde pentru Climă de 1 mil. EUR⁵¹. Împrumutul va fi suplinit de un grant de 2 mil. EUR de la Fondul Parteneriatului pentru Eficiență Energetică și Mediu din Europa de Est. Proiectul va permite introducerea facturării consumatorilor la nivel de apartament în baza consumului real și va optimiza producerea în cogenerare a energiei termice și electrice. De asemenea, Proiectul va contribui și la restabilirea furnizării centralizate de apă caldă, ce a fost întreruptă în urmă cu mai bine de 20 de ani.

Totodată, datorită finanțării de la BERD SA „CET-Nord” a achitat integral datoria istorică pe care o avea față de Moldovagaz. Pe 28.07.2022 SA „CET-Nord” a fost transferată către Moldovagaz ultima tranșă dintr-o datorie de 77 de mil. MDL. Acest fapt va permite dinamizarea activității operaționale a întreprinderii, deoarece va fi posibil de ridicat sechestrul de pe conturile bancare ale CET-Nord ce a fost aplicat de instanțele de judecată în urma demersurilor Moldovagaz.

Proiectul de Dezvoltare a Sistemului Electroenergetic finanțat de Banca Mondială (BM) este în curs de realizare. Conform situației din 31.07.2022, din suma totală a proiectului de 70

⁵⁰ <https://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/52019.html>

⁵¹ <https://balti.md/berd-si-donatorii-sustin-noile-modernizari-ale-sistemului-de-incalzire-centralizata-in-balti/>

mil. USD au fost debursate 5,6 mil. USD⁵². După desemnarea în luna ianuarie 2022 a câștigătorului licitației, au fost demarate lucrările pentru modernizare a stației electrice Chișinău. În paralel, se desfășoară activitățile premergătoare inițierii construcției liniei electrice aeriene 400 kV Vulcănești-Chișinău (LEA 400kV), cum ar fi: adoptarea cadrului legal privind declararea utilității publice de interes național a lucrărilor de construcție a liniei electrice aeriene⁵³; lucrările de investigații topografice; elaborarea proiectului tehnic detaliat. Fiind un proiect strategic care va contribui la edificarea interconexiunii cu sistemul electroenergetic al României, este critic ca activitățile de construcție să fie încheiate la termen, dar și să fie respectate condițiile stabilite în caietul de sarcini pentru a asigura durabilitatea și rezistența necesară a LEA 400 kV. O realizare importantă ce va contribui inclusiv la monetizarea acestui proiect se referă la aprobarea modificărilor la Legea nr 107/2016 cu privire la energia electrică⁵⁴, care permit aplicarea licitației în vederea creării competiției pe piață și diversificarea furnizorilor.

Proiectul de îmbunătățire a eficienței sistemului de alimentare centralizată cu energie termică finanțat de Banca Mondială este pus pe pauză. La aproape doi ani de la semnarea acordului, constatăm că finanțarea acordată în cadrul acordului de împrumut nu a fost valorificată încă, la situația din 31 iulie 2022, din cadrul împrumutului fiind debursate doar 352 mii USD (ce reprezintă 0,3% din suma totală).⁵⁵ După ce a fost luată decizia de rezoluțiune a contractului de achiziție pentru componenta 1 a proiectului - reabilitarea blocurilor energetice ale S.A. Termoelectrica⁵⁶, nu a fost lansat un nou proces de achiziție și nici modificate specificațiile tehnice. Prin urmare, pachetul de investiții prevăzut inițial în cadrul acestei componente a proiectului va fi revizuit și aprobat de Banca Mondială în perioada imediat următoare, abia după aceasta se vor relansa activitățile aferente proiectului. Însă, este important de menționat că, S.A. Termoelectrica, pentru a reduce parțial riscurile legate de sfârșitul duratei operaționale a blocurilor energetice, a demarat o licitație în afara proiectului respectiv. Aceasta prevede reparații pentru o mică parte din volumul licitației planificate inițial, costurile fiind acoperite din mijloacele întreprinderii. De menționat că câștigătorul licitației (prin procedura de negociere) a devenit aceeași companie care a câștigat inițial licitația în cadrul proiectului Băncii Mondiale⁵⁷.

Respectiv, nici pe partea ce ține de realizarea celeilalte componente de bază a proiectului - *investiții în eficiența energetică a unor clădiri publice și rezidențiale* nu a fost înregistrat niciun progres. Stabilirea exactă a planului de investiții și, corespunzător, lansarea procedurii de licitație pentru pachetele preconizate în cadrul acestei componente va fi realizată abia după ce se va aproba anvelopa financiară necesară pentru componenta 1 revizuită a proiectului.

La moment se pregătește terenul pentru realizarea proiectului privind eficiența energetică a clădirilor din Moldova, care prevede alocarea a 75 mil. EUR pentru îmbunătățirea performanței energetice a clădirilor publice deținute/administrate de autoritățile publice. Astfel, pe parcursul anului curent a fost prezentat spre avizare proiectul Caietului de sarcini privind selectarea consultantului care va oferi suportul necesar în vederea elaborării Manualului Operațional și a altor documente interne necesare pentru lansarea proiectului dat⁵⁸.

⁵² <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P160829>

⁵³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131404&lang=ro

⁵⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132692&lang=ro#

⁵⁵ <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P172668>

⁵⁶ <https://mepiu.md/rom/noutati/rezolutiunea-contractului-pentru-reconstructia-unitatii-nr-2-si-reparatia-capitala-a-unitatii-nr-3>

⁵⁷ <https://termoelectrica.md/procedura-de-licitatie-privind-lucrurile-la-blocul-energetic-nr-3-a-fost-finalizata/>

⁵⁸ https://midr.gov.md/files/shares/Raport_privind_realizarea_m_surilor_de_politici_sectoriale_pe_anul_2021_n_domeniul_energie.pdf

Un alt acord important de împrumut pe dimensiunea energetică a fost ratificat în luna iulie curent între Republica Moldova și BERD pentru realizarea proiectului „Securitatea Furnizării Gazelor Naturale”⁵⁹. Astfel, în contextul riscului legat de posibilele limitări/sistări în furnizarea gazelor naturale, în special în perioada rece a anului, proiectul prevede acordarea finanțării pentru achiziționarea și crearea unor stocuri strategice de gaze naturale în depozitele subterane din țările vecine. Totodată, implementarea proiectului va facilita diversificarea furnizorilor și surselor de aprovizionare cu gaze naturale ale țării. Acordul presupune acordarea unui împrumut în valoare de 300 mil. EUR⁶⁰, care implică două tranșe de creditare:

1. Prima tranșă de 100 mil. EUR (sau tranșa de diversificare) va fi utilizată pentru crearea unor stocuri strategice de gaze naturale și/sau achiziționarea de gaze naturale în situații de criză;
2. Tranșa a doua în sumă de 200 mil. EUR (tranșa de urgență), va fi debursată numai la solicitare, pentru achiziția de urgență a gazelor naturale în cazul unor posibile limitări/întreruperi de aprovizionare.

Un avantaj al acestui împrumut este facilitatea revolving (rambursare – reutilizare), ceea ce permite, cu acordul prealabil al creditorului, trageri și rambursări multiple în cadrul perioadei de angajament (3 ani), în limita plafonului stabilit.

La baza acordului de împrumut stau și o serie de angajamente specifice care condiționează debursarea tragerilor. Măsurile și termenele de realizare sunt reflectate în Planul de acțiuni privind reforma sectorului energetic. Astfel, debursarea primei trageri din cadrul tranșei de diversificare este condiționată de două măsuri cu termenul de implementare setat pentru 31 iulie 2022, și anume (i) ce ține de consolidarea guvernantei corporative și transparenței a S.A. Energocom (acțiune în curs de realizare) și (ii) adoptarea modificărilor la Legea gazelor nr. 108/2016 pentru a asigura coerența acestora cu acquis-ul Comunității Energetice și Pachetului Energetic III (acțiune realizată⁶¹). Prin urmare, pentru a valorifica pe deplin finanțarea oferită în cadrul acestui acord, inclusiv a tranșei de urgență urmează a fi realizate integral toate măsurile prevăzute în acest plan.

Deși proiectul constituie o soluție provizorie de asigurare a securității aprovizionării cu gaze naturale, valorificare acestui împrumut devine imperativă. Pe fundalul crizei energetice declanșate în anul 2021 și catalizată în anul curent de războiul din Ucraina, crearea stocurilor va asigura o certitudine privind alimentarea cu gaze naturale pe o anumită perioadă, dar și predictibilitate în ceea ce privește prețurile la gazele naturale în perioada anomaliilor de piață.

Totodată, majorarea prețurilor poate împiedica planurile de a asigura cu ajutorul acestui împrumut achiziționarea unor volume de gaze naturale estimate pentru consumul necesar pentru 2 luni de iarnă. Volatilitatea prețurilor este mare, iar creșterea acestora poate reduce semnificativ din capacitatea de a acoperi costurile pentru achiziționarea și stocarea celor aproximativ 350 mil. m³ de gaze. Mai mult ca atât, și opțiunile privind locul de înmagazinare se rezumă la moment la România, în condițiile de insecuritate ce persistă în Ucraina. Costurile de stocare sunt mai mari în cazul României, însă aceasta dispune de capacități suficiente de

⁵⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132281&lang=ro

⁶⁰ Costurile împrumutului: comision unic de 1% din valoarea maximă a împrumutului; tranșa 1: rata dobânzii flotantă (Euribor 6m cu minim 0 + marjă 1% anual + un comision de angajament de 0,5% anual pentru suma totală ne debursată în cadrul tranșei. Tranșa 2, condiții similare, doar că costurile încep să curgă numai după recepționarea din partea BERD a confirmării punerii la dispoziție a mijloacelor financiare.

⁶¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131404&lang=ro

depozitare. În plus înmagazinarea gazelor naturale în România este strategică și datorită gazoductului Iași-Ungheni-Chișinău. În cazul materializării scenariului advers de sistare a livrărilor de către SAP „Gazprom” o constrângere care ar apărea ține de incapacitatea acestui gazoduct de a satisface necesarul de consum pentru întreg teritoriul țării, de aceea depozitarea în Ucraina era importantă și din acest punct de vedere.